

Drobnosti

Nedávno jsem se řízl při vaření. Totiž ne, jinak: před několika týdny jsem se řízl. Nebylo to při vaření, ale při mytí nádobí. Umyl jsem nůž a švihl jím naučeným způsobem nad dřezem, abych ho zbavil těch velkých kapek vody, než ho uložím do odkapávače. Švihal jsem jím v prostoru, kde se v tu chvíli nacházela moje levá ruka. Dlouhý, pilovitý, ostrý nůž na pečivo vybral kus kůže z mého prstu tak lehce a důkladně, jako jsem viděl medvěda ušatého v hradním příkopu konopištského zámku oloupat grep jediným povlovným, dobře mířeným máchnutím tlapy s černými drápy. Pozoroval jsem v úžasu čistou, bílou ránu, jak se váhavě zalívá krví. Díval jsem se, jak tam pod veškerou kůží vypadám. Ani jsem nůž neodložil.

Dneska večer mi babička v telefonu řekla, že neměla dobrý den. Ráno, ještě před snídaní, sahala pro krabici mléka na skříni v ložnici, ruka jí vypověděla službu, krabice pleskla o zem, mléko vystříklo, rozlilo se. Postel, polštáře, peřiny, kabáty ve skříni, komoda na prádlo, lampa, psací stroj, koberec, vyšíváný. Plakala. Nejdřív instinktivně, nad tím strašným bordelem, potom vzteky, potom kvůli vlastní nešikovnosti. Nakonec, to už skvrny od mléka čistila podruhé, jak se to musí, plakala od lítosti, únavou. S úklidem skončila v jednu hodinu.

Před týdnem jsem se řízl krátkým keramickým nožem na ovoce. Byl to chirurgicky přesný řez vedený ze strany napříč prsteníčkem. Snažil jsem se odkrojit poslední plátky parmezánu až úplně u tvrdé kůrky. Krve bylo málo, o žádnou kůži jsem nepřišel. Drama se opět odehrálo mezi mnou a mnou.

Babička taky říkala, že začali vysílat novou, třetí řadu seriálu Polda o policajtovi, který byl dvacet let v kómatu, probudil se a teď se zase vrací do služby.

Martin Lukáš

Obsah:

úvodník

Martin Lukáš: Drobnosti___2

próza

Pavel Kotrla: Ryba, která řvala___21_24

poezie

Ewald Murrer: x x x___10

Jakub Bukay: x x x___10_11

Veronika Matúšová: x x x___11_12

Kristýna Petišková: x x x___13

Vít Malota: x x x___14_15

Petr Čichoň: x x x___31

překlad

Herman Charles Bosman:

Ve stínu withaaku___16_20

výročí

Petr Odehnal: Čas pro Kovandu___4_5

Ondřej Hložek: Cherubín zatroubil
k sedmdesátinám___5_7

jen tak

Tomáš Vašut: Lektorovo

velmi fiktivní kolokvium

aneb Poslední lekce distanční výuky,

Segedín, květen 2020___24_28

Martin Lukáš: Bábel a Babel___28_29

recenze

Ondřej Hložek: Stárnutí bohémského
subjektu___30_31

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 84, ročník XXIV.,

šéfredaktor: Pavel Kotrla,

redakce: Jakub Chrobák, René Kočík,

Dalibor Malina, Martin Lukáš, Ondřej Hložek;

redakční rada: Andrea Chrobáková-Lněničková,

Tomáš Vašut, Martin Škabraha;

registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X

internetová adresa: <http://casopis-texty.cz>

Nevyžádané texty nevracíme ani nelektorujeme.

Neprodejné. Zdarma.

Kontaktní adresa:

Pavel Kotrla, Bystřička 267, 756 24

<http://kotrla.com>, pavel@kotrla.com

PETR ODEHNAL

Čas pro Kovandu

Ten chlap vás docela snadno zahanbí svou energií.

Už od středy se těším na víkend, utahaný z práce a z nějaké té práce po práci, já čtyřicátník.

Je pátek 26. února. Volám Jardovi Kovandovi, dnes má osmdesát. Naposled jsme spolu byli v září při Horkém dni, vzpomínce na básníka Františka Horku, zemřel náhle v osmapadesáti letech. Popřeju a zjišťuju, jak se Jardovi v téhle komplikované době vede, jestli ho už dnešní gratulanti vyžrali, jestli ho nebo ženu ještě nepotkal ten virus, jestli sedí doma, nebo třeba občas vyjede do Halen (totiž do Halenkovic, kde má chatku s ateliérem).

„V Halenách jsem byl včera. A stál jsem tam a do čtyř stran jsem, blbec starý, zakřičel: Krása! Krása! A taky jsem teď prodal nějaké obrazy a jednu sochu – a nějaké obrazy jsem taky rozdál, nebo prodal za tři litry vína.“ Sil má podle všeho na rozdávání. A užívá si, co je dáno. Neupláká.

První knížka, *Milý bratranče*, mu vyšla ve zlínském okresním kulturním středisku v roce 1990, to mu bylo devětačtyřicet, dřív to nějak nešlo. Další knížky přicházely po roce, po dvou letech. Ve čtyřasedmdesáti odjel na pár týdnů na Maltu, aby se učil anglicky.

„Já už nemám čas,“ říká mi do telefonu. „Vy mladí kluci, lenoši, vy ho ještě máte. Taky jsem ho měl a dělal různé odbočky, ale už ho nemám. Včera jsem odeslal do nakladatelství román, Spolhaus, a dnes ráno jsem rozepsal novou sbírku. A musím makat, protože na listopad mám domluvenou výstavu, musím malovat, nemůžu tam přece vystavovat nějaké vyšeptané věci. Dělán teď cyklus k Babelovi, k jeho povídkám. A dokončil jsem pátou sbírku básní pro děti.“ Před těmi několika měsíci, co jsme se viděli, ty sbírky byly teprve tři. Teď si uvědomuji, že se Jarda v telefonu jen tak mimochodem zmínil, že byl před pár dny na operaci šedého zákalu a že v úterý ho čeká operace druhého oka. A to vám ještě řekne, jak těžce se mu píše.

Básník, prozaik, malíř a sochař. Živel. Chlap, který se neustále úkoluje a je na sebe velmi náročný. Ale také se do rozjetých a vymyšlených věcí (projektů) snaží vtáhnout

další, zvláště mladé (mladší), a ty pak ovšem také úkoluje a také je na ně velmi náročný, někdy až nepříjemně upřímně, ale spravedlivě. Protože potřebuje, aby ty už jakž takž zaběhlé projekty fungovaly bez něj, aby se mohl věnovat něčemu dalšímu. Časopis *Psí víno*, který založil v roce 1997 a po deseti letech předal Petru Štenglovi, je dnes k nepoznání. Na druhou stranu: zkuste poslat Kovandovi e-mail: jeho adresa je pořád psi.vino@volny.cz. Hrdý otec-zakladatel.

V roce 2018 si založil nakladatelství JáSám. Během dvou let vydal, jásaje, pět titulů, učil se kvůlivá tomu dokonce pracovat s programem na počítačovou sazbu textu, aby mohl jásat svižněji a na nikoho nečekat. A k tomu vydává knížky v zavedených nakladatelstvích: Dauphin, Albatros, Meander. Nechrlí ovšem tak, že by napsané rychle opouštěl. Vrací se, opakovaně, předělává, dře, není to póza, když říká, že píše těžce. A totéž s obrazy a sochami.

Obdivuhodný a silný nezmar. S tahem a usilovnou snahou o poctivost a přesnost. Originální, výrazný, nikoli ale sebestředný, naopak: otevřený, nezištný.

Je toho tolik, co chce Kovanda ještě říct. Člověčích příběhů, lidských osudů, emocí, zkušeností. Fejetony, povídkami a dokonce i romány, básněmi, obrazy i sochami. A Kovanda má co říct. A umí to říct.

Přál jsem mu dnes zdraví, to hlavně, ale vlastně jsem mu měl popřát čas. Hodně času! Chlape! Jardo!

ONDŘEJ HLOŽEK

Cherubín zatroubil k sedmdesátinám

„Básník Vít Slíva nikdy nebude slavný. Protože se mívá se světem, který slávu tvoří,“ napsal Štefan Švec na vrub básnického výboru *Boudní muzika* (2004), ve kterém vyšly texty jubilanta Víta Slívy. Blízký přítel všech Moravanů a Slezanů s básnickou tužkou oslavil 11. ledna své 70. narozeniny. A oslavil je v tempu, které by mu leckdo mohl závidět. Nejenomže v loňském roce vydal svou další sbírku s názvem *Cherubín troubí na kost fanfáru* (nakl. Druhé město), natočil několik rozhlasových pořadů, ale ještě stačil během léta hostit na své legendární Boudě, jak říká svému prázdninovému

obydlí - napůl chatce, původně však zelené maringotce, i řadu svých přátel a potulných pocestných.

Vít Slíva se narodil v Hradci u Opavy (dnes Hradec nad Moravicí) do rodiny učitele Miloslava Slívy. Otec musel kvůli své katolické neoblomnosti opustit v 50. letech minulého století původní povolání, následně působil v dělnických profesích a byl nucen se i stěhovat. Jistou neoblomnost, svým dílem působící na kvalitu textu, získal i jeho syn. Vít Slíva je autorem, který velmi důsledně vystupuje proti tzv. literárnímu kýči, což nemá být jakkoliv dehonestující poznámka, ale výraz úcty a obdivu, že v této době zcela bez hranic existuje někdo tak zarputilý, kdo drží prapor krásné literatury. Snad za to může i Slívova zamilovanost do řečtiny, latiny a literatury obecně. Snad jistá přesnost vychází i z toho, že autorovi nikdo v životě nedal nic zadarmo, vše si poctivě odedřel, odpracoval, propсал a probdil hodinami strávenými nad prázdnými stránkami papíru, které naplnil krásnými básněmi.

Je vlastně těžké popsat, jak významným autorem Slíva je. Jeho poezie je pro někoho málo srozumitelná, neepická, nebo příliš epická, velmi lyrická či málo shovívavá. Do těla básníka se vměstnal poeta doctus, sukovitý bard, platonský hledač neměnných konstant i běsovité chlapisko, jak o něm píše literární historik Jiří Trávniček. Jeho nejvýznamnějším posunovačem v literárním světě byl a je Vladimír Holan. Slíva má smysl pro napětí v trojúhelníku láska - víra - tragika, jak o tom píše Ivo Pospíšil, je autorem toho, co ubývá, jisté prchavé časnosti s věčností. Obrazy v básníkově práci jsou shledávány jako ty, které jsou tu od věků. Jako by po celý svůj lidský čas hledal prapodstatu toho, proč tu vlastně jsme. Poeta filozof. Na nedokončené cestě. Je zároveň virtuosem slovním, ale ne na úkor sdělení. Nezdobí přespříliš, a když, tak jeho verše hrají hudbou velmi silnou, onomatopoickou.

I když mu mnozí v posledních letech vytýkají až přílišnou zahleděnost do světla, mezi anděly, na věčnost. Snad z úbytku sil, snad ze strachu z přibývajících let. Nešť. Je to zcela Holanův žák. Tak, jako kdysi on, velký Vladimír, tak nyní i jeho student Vít, hovoří v podzimu svého života o lítosti nad časem, který nenávratně zmizel. A jestliže ublížil, má také strach, že už nebude moci odčinit to

vše, co se stalo. I když se modlí, ale možná nevěří. I když se kajícně doznává, ale vlastně ke komu...

Milovaný Víte, k Tvým velkým narozeninám, k tomu krásnému datu, dovolím si Tě oslovit skrze vlastní báseň. Promiň mi její možnou nedokonalost, podrob ji kritice, ale věz, že jsem se jí přikláněl k Tvému velkému dílu. Ad multos annos!

Ondřej Hložek

BOUDA A. D. 2021

Hommage à Vít Slíva

Zde sedí Starý Hradec,
zdraví pocestné i na dálku,
nad hlavou harvaní mu hrkavec,
sype příchozím kroky do šálků.

Básník rozhodně ne *ausser Dienst*,
dlask u zelené maringotky hvízd.
U postelí veškeré jeho knihy.
Tu poslední ještě nerozepsanou.
Vydán řeči Histórii. (Namáčí hrot v lihy.)
Však zbylé věci beze mě se stanou!

EWALD MURRER

MILOSTENKY

Má snoubenice píchla se do prstu,
má lesní šerostenka v tanci spala.

V poli plála červená světla.

Tvá zlostnice do kaluže klekla,
tvá milostenka do dlaně vodu si nalila.

V dálce někdo jel na psu.

Má zlostnice do dlaně vodu si nalila,
tvá snoubenice v tanci spala.

V dálce plála červená světla.

Má milostenka do kaluže klekla,
tvá lesní šerostenka píchla se do prstu.

V poli někdo jel na psu.

(Pavilon kůstek)

V HOSPODĚ

V tom hostinci každý ubohý hned při ruce
 má lék,
kterým rychle ze sebe vyvede každou
 tráveninu,
která život mu ztrápí.
Dávidel a jedů v policích mají dost,
podnik je to populární.

Já chodím tam rád, když život moc je snadný
a chci si ho zase trochu pokazit.
Pod věšáky sedí zloději klobouků,
tak nechávám na hlavě,
a s lebkou chráněnou přehlížím boj.

Obecenstvo pere se a také tancuje,
řeči se vedou do hloubky.
O ceně existence, o významu jevů.
U jednoho stolu hosté do sklenic žáby plivou,
u jiného chrlí krev.
Mládenci heliem hlasy si mění,
panny jehlami píchají se do podbříšků.

Hostinská čte z jídelního lístku:
„Máte rád kočky, jděte si do trouby,
ještě tam kus bude.“

Číšník spí v chodbě u záchodů,
servítek někdo mu pozvracel.
Už toho mám dost a jdu domů.
V ulici naposledy ještě se ohlédnu.
Za oknem lokálu spatřím sám sebe,
na stole masíčko, brambory, sodovku.

(Čtení z ohně)

JAK BÝT SLAVNÝ

Na svátečním člunu vypluj na jezero,
lodku nedělní ozdob chrpou,
věneček na hlavu nasad'
galionové figuře.
Na nohy chléb si nazuj,
do koláčů ruce vsuň s rozkvetlou snítkou.
Do světla poledního se oděj.
Sedm hřebů do jazyka si zatluč,
sedmi hříchů palcem se dotkni.

Bičem zapráskej,
ať prach zvedne se pod koly,
ať koně vůz táhnou,

až na horu,
nahoru k jícnu sopky.

Kameny křesej,
ať jiskry vlétnou do všech komínů,
ať vzplane mour.

Do města vstup,
jdi na náměstí,
buď každým, kdo na této zemi něco znamená,
buď Resie, buď Rezna, buď Schewes, buď
Rosina.

(Traumonium)

JSEM MUZEUM

Jsem obnažen ve světě domovních důvěrníků
až na dřevě nevyvratitelného bludu.

Jsem nemohoucí převrácený brouk,
mé krovky tuhé a těžké,
hrubě jsou poškozeny,
mou duši šíří mor úpadku.
Mám rendez-vous s vlastním strachem.

Ocitl jsem se v temnotě
a toužím po záři.

Někdy si myslím, že mám uvnitř sebe
muzeum.

Sál vzdechů.
Sál chrastění kostí.
Sál bodavých bolestí.
Sál neklidu.

Ve dnech, vyhrazených vzývání duchů,
je volný vstup.

(Hlasy ryb)

JIŽ DLOUHO JDU V DÁL

Jaké slovo vyryl osud do mého prstenu?
Všechnu poznanou moudrost,
nebo jen písmeno dekorativní?

Jsem poutník,
jenž z lísky proutek si uřízl,
velmož zrozený z kapky žlutého jílu,
bratr svého vousu.

Někde v dálce
halí se do oparu chrám.
Možná k němu dojdu.
A nedojdu-li,
ponořím se do vod jezera,
v němž každá kapka je slovem.

(Fú)

JAKUB BUKAY

Kytky na louce

Je lepší neptat se, kde železo lépe spí,
zda v kriminále, či na dávném bojišti.

Včerejší cely jsou dnes pokoje.
Šibenice vrostly do listí.

Hmoždíře se staly květináči
a z jejich nitra voní jehličí.

Kytkám je nejlíp na louce,
na které se nestalo vůbec nic.

Letní den

Odhodlané výpady kolen.
Hlavy a ramena váhy.
Mouchy licitují o těžiště vesmíru.

Lidské odpadky spí pod lavičkami
zamrzlé jak smích u kompostéru,
a pak jsou tady ještě přátelé - psi.

Odpolední nebe si neví rady.
Snaží se zakrýt, ale je jasno.
I země je najednou plochá
a hledá slova, jako „připálený“ a „náryp“.

Docela v rohu si archanděl Michael stříhá nehty
a chlapec před masnou poprvé vidí
všechna ta kolena připravená kleknout
před prvním obchodníkem s deštěm.

Dutina I.

Začíná pod ohanbím.
Odchází se jí dovnitř a vchází ven.
Setrváváme v důvěrném mlčení přátel
někde za hranicí tušeného úsměvu.

Nepřišel jsem pro to, co mi řekneš.
Co bylo vpravo, zůstane vpravo.
Věci budou udržovat svůj obrys
a pod ním, v tom podivném ustrnutí,
bude chybět jediný pohyb.

Řekl mi učitel zpěvu:
„Je umění rozbít hlasem číši.“
Neřekl mi, jak do ní umístit galaxii.
Ani slza neukápne,
ta dokonale uzavřená kapka vody,
a ty, tak plná mé prázdnoty, vzdycháš?

Vzlykám němými slovy.
Z němé hrůzy svatebních šatů
se odpáral ti lem.
Promiň, ten šev ti neodpáru.
Je můj jako tvůj, když sešili nás z různých
polovin.

Je to důkaz nepoužitelný u soudu,
v prostoru, který nezná ozvěnu.
Neznám počet hluchých míst
ani počet prasklin.
S marnou pýchou v hlase jsem ti kdysi říkal,
že poprvé to vždycky bolí.

Blízké setkání

Stromy se seběhly k zázraku mýtiny,
klenuté jak břicho ženy a plodné,
skláněly se nad ní a hladily ji větvemi.
Vítr se tomu divil a letěl se podívat,
protlačil se mezi nimi a povykoval:
„Jsou tu lidi! Proč jste přišli?!“
Leželi jsme v konejšivé trávě a čekali.
Nejdřív se osmělili ptáci, pak blanokřídlí.
Nakonec přišla řeč na anděly.
„Mají prý ve vlasech měsíční stříbro,“ řekl jsem.
Sova potřásla křídly
a ty sis mě silně přitlačila k zemi.

VERONIKA MATÚŠOVÁ

1)
Divokost
ve výkladní skříni
akcent všednosti

a cosi ve mně
hraje tichou poštu

ochutnávám
neurážím hostitele
který beztak absentuje
řádně omluven

snad jsem rozuměla správně

2)
Odhaluji se
vysmeknu se
viděla jsem se

život
samosběr náhod
zasadím
s klidem či bez klidu
sklidím

z paměti
chytám se za hlavu
za srdce mě chytili jiní

3)
Vyhlídka
růž mimo tvář

vešla jsem
do kopcovité krajiny
pochopit radosti
skutky a dějiny

víš

tahle setkání
mají sílu

nejsou domluvená

4)
Víno piju z hrnku
užívám
poznenáhlou

velká věc

ptám se
jestli má dobro na konci
vždycky
tři tečky

nekonečná výzva
důkazy někde mezi námi

KRISTÝNA PETIŠKOVÁ

Sněžka

Na nejvyšším vrcholku tebe
odváží se sem
jen lidé
v lanovkových rakvích vsedě
mondieu

Vlny II.

(část z cyklu Tvé iniciály P. S.)

Šest okvětních lístků vdechl jsi
vydechl do mých vzdechů

jediný jazyk kterým mluvil jsi
rozezvučí Gabrielův pláč

shrbené vrásky vyhladil jsi
hlavy embryí ušních laloků

dívám se všude kolem nejsi
neslyšně jako tinnitus

v každém znějícím tónu vidím jsi
orchestr tvých deseti prstů

A co teď?

Dnes slaví se mé narození
od babičky dostala jsem dupačky
od sestřenice zavinovačku s medvědími oušky
od táty růžovou kombinézu s chlupatým
ocáskem
od bratra ručně šité bavlněné elastické roušky
od mámy život
A co já teď s tím vším?

Kristýna Petišková se narodila roku 1995 v Praze, vystudovala hudební větev Nerudova gymnázia a následně pokračovala na Bard College v New Yorku. V roce 2015 zvítězila v literární soutěži Trutnovský drak a v roce 2020 získala uznání poroty ve finále Literární soutěže Františka Halase.

Veronika Matúšová se narodila v roce 1997. Pochází z Hronova, studovala v Brně, nyní pokračuje ve studiu v Praze.

VÍT MALOTA

Návštěva z daleka

pár listů čaje
horká voda
konečky prstů

bez citu
na kliku
sedá prach

Mlčí

Přerývaný dech vitráží
neklid v nohách
krok
stranou k sobě

stromy naslouchají
a muzika ticha je nevtíravá
lípu
vysadit lípu

zdalipak vydrží
v průjezdu
kreslit veliké oko
a psát

mlčí i v dechu
co stará zahrada se stromy
nenesou

dlouhá cesta domů

Baba Jaga

natahovala
kostnaté pařáty
když v tom
slunce zazářilo
a zlou babu oslepilo

Ze stromů se vznesli ptáci
oblohu pokryli
jen na okamžik
vzala tě do náruče
jako už tolikrát

Jen krátké zastavení

Přináším zprávu ze spodních pater
kéž by se tvaru mé tváře přizpůsobil i
odraz na hřbetu ruky

Ona nás vede
nevěřili a přece žijeme
ve spěchu
slaměné žíly dýchají

Za ruku vede
ale to vy víte
věřím v další patra
nejen nás

V polích roztažených plic
jen proto že
jste
či nejste

Odpusťte
otřu si spánky
a střed hrudi
znám vaše zvyky

To nic
jen malá nevolnost
to přejde

Nechte mne prosím
opřít se o strom
naberu síly
budu se dívat na štěrkovou cestu

a spočítám kameny
které na ní leží
chtěl bych vám nějak oplatit
laskavé přijetí

na chvíli
 zavřu oči
a dám se zase do práce

Vít Malota (*1995) se narodil ve Zlíně, vyrůstal ve Strakoncích. Studuje režii na pražské DAMU. Od dětství se věnoval interpretaci poezie. Jako literární kritik spolupracuje s časopisem Host. Je čerstvým vítězem Literární soutěže Františka Halase.

HERMAN CHARLES BOSMAN

Ve stínu *withaaku*

Levharti? – pravil oom Shalk Lourens. – No to se ví, na téhle straně Limpopa se vyskytují dva druhy levhartů. Liší se od sebe hlavně tím, že jeden z nich má na těle o něco víc skvrn než ten druhý. Jenže když nečekaně potkáte levharta ve *veldu*, málokdy si dáte tu práci, že byste počítali, kolik má skvrn, abyste zjistili, ke kterému druhu patří. To není třeba. Ať už totiž takhle narazíte na ten nebo onen druh levharta, nohy na ramena vezmete jenom jedním způsobem. A sice co nejrychleji.

Pamatuju se, jak jsem jednou znenadání natrefil na levharta, a dodneška vám nedokážu povědět, kolik měl skvrn, ačkoli jsem měl dost času si ho prohlédnout. Přihodilo se to kolem poledne, když jsem se na okraji farmy za jedním vrškem poohlížel po zatoulaných kusech dobytka. Usoudil jsem, že by mohly být právě tam, poněvadž *withaaky* vrhají pěkný stín a příjemně se tam sedí na měkoučké trávě. Když jsem se opřený o strom takhle po dobytku poohlížel asi hodinu, napadlo mě, že bych se po něm mohl docela dobře nebo možná dokonce ještě líp poohlížet vleže. Vždyť i malé děcko ví, že krávy nejsou tak malé, že by člověk musel stát na chůdách, aby je pořádně viděl.

A tak jsem si lehl na záda, klobouk jsem si stáhl do čela a přehodil jsem nohu přes nohu. A když jsem přivřel oči, vypadala špička mojí boty vyčnívající do prostoru docela jako vrcholek Abjaterskopu.

Nad hlavou mi poletoval v kruhu osamělý *aasvoël*. Kroužil pořád dokola a vůbec nemával křídly a já jsem věděl, že proti téhle části oblohy neprojde mezi špičkou mojí boty a tím *aasvoëlem* ani tele, abych si ho hned nevšiml. Navíc jsem mohl takhle ležet pod *withaakem* a vyhlížet dobytek celý den, kdyby to jinak nešlo. Jak víte, nejsem takový ten farmář, co se potlouká po domě, když je třeba za to někde pořádně vzít.

Čím víc jsem mhouřil oči a hleděl na špičku boty, tím víc mi připomínala Abjaterskop. Nakonec jsem nabyl dojmu, že to doopravdy je Abjaterskop a že vidím kameny na vrcholku a křoví rozrůstající se po svazích. A v uších mi zněl vzdálený bzukot, jaký vydávají včely v sadu za tichého dne. Jak jsem říkal, bylo to moc příjemné.

Pak se stalo něco zvláštního. Bylo to, jako by se vrcholku Abjaterskopu usadil veliký mrak, který tvarem připomínal hlavu nějakého zvířete. Připadalo mi to tak legrační, že jsem měl chuť se rozesmát. Ale nezasmál jsem se. Místo toho jsem o malinko víc pootevřel oči a potěšilo mě, když jsem si uvědomil, že se mi to jen zdá. Jinak bych totiž musel uvěřit, že ten tečkovaný mrak na Abjaterskopu je ve skutečnosti levhart, který zírá na moji botu. Znovu mi bylo do smíchu. Ale pak jsem to najednou pochopil.

A velkou radost jsem z toho neměl. Byl to to totiž skutečně levhart – statný, hladově vyhlížející levhart, který mi podezřívavě očichával nohy. Bylo mi úzko. Věděl jsem, že ho v žádném případě nepřesvědčím, že špička mojí boty je Abjaterskop. Takový druh to nebyl: to jsem poznal i bez počítání skvrn na jeho kůži. Když totiž skončil s nohama, začal s očicháváním vyšších partií. To byl nejděsivější okamžik v mém životě. Chtěl jsem vstát a vzít do zaječích. Ale nešlo to. Neposlouchaly mě nohy.

Všichni lovci velké zvěře, co jsem se s nimi setkal, mi svorně vyprávěli, jak se při té nebo oné příležitosti zachránili před lvem nebo jiným divokým zvířetem díky tomu, že si mazaně lehli na zem a předstírali, že jsou mrtví. Šelma o ně ztratila zájem a odkráčela. Jak jsem tam tak ležel v trávě a levhart přemítal, co se mnou provede, došlo mi, proč se ti lovci v takové situaci ani nehnují. Prostě se pohnout nedokázali. To je celé. Nezůstali ležet proto, že by byli tak mazaní. Nohy jim vypověděly službu.

Mezitím se levhart dostal až ke kolenům. Velice pozorně zkoumal moje kalhoty a já jsem začal upadat do rozpaků. Kalhoty byly staré a už dost vyšlé z módy. Navíc jsem měl na koleni díru od toho, jak jsem prolézal plot z ostnatého drátu. Měl jsem namířeno do hustého křoví, protože jsem chvilku předtím (ještě než si všiml on mě) zpozoroval berního úředníka, jak se blíží přes *bult*. Levhart koukal na díru hezky dlouho a mně bylo čím dál trapněji. Měl jsem sto chutí povyprávět mu o tom bernákovi a ostnatém drátu. Nechtěl jsem, aby si myslel, že na sebe Shalk Lourens nedbá.

Když se levhart dostal až ke košili, dostal jsem lepší náladu. Byla to pěkná modrá košile z flanelu, kterou jsem si koupil teprve před pár týdny v indickém krámu v Ramoutse, a čerta jsem se staral, kolik cizích levhartů ji uvidí. Ale i tak jsem si umínil, že až půjdu příště hledat

zatoulané kusy a lehnu si do trávy pod *withakem*, nejdřív si vypucuju *veldskoeny* ovčím tukem a posadím si na hlavu černý klobouk, který nosívám jenom k *nagmaalu*. Nemohl jsem dopustit, abych byl divokým zvířatům z okolí pro smích.

Když se ovšem levhart dostal až k obličejí, znovu jsem se vylekal. Věděl jsem, že košili nemá co vytknout. Ale pokud šlo o tvář, už jsem si nebyl tak jistý. Byla to strašná chvíle. Ležel jsem docela nehybně a strachy jsem se neodvážil otevřít oči, ani nadechnout. Čmuchy čmouch, dělalo zvíře, a já jsem cítil na tváři jeho horký dech. Člověk slýchá o spoustě děsivých zážitků. Já sám jsem se taky už ocitl v hezké řádce nebezpečných situací. Ale pokud hledáte něco, po čem v mžiku zestárnete a z čeho vám během chvilky zešediví vlasy, levharta nic nepřekoná - zvláště když stojí nad vámi, vyceněné zuby má kousek od vašeho hrdla a poohlíží se po místečku, do kterého by se zakousl.

Levhart vydal hluboké zavrčení. Překročil mě, srazil mi z hlavy klobouk a pak znovu zavrčel. Otevřel jsem oči a uviděl jsem, jak se zvíře nemotorně vzdaluje. Neulevilo se mi na dlouho. Levhart totiž neodešel daleko. Překulil se na bok a zůstal ležet kousek ode mě.

Přesně tak, leželi jsme tam na trávě ve stínu *withaku* s levhartem spolu. Levhart byl napůl stočený na boku, se zkříženýma předníma nohama jako pes. Zavrčel pokaždé, když jsem se pokusil pohnout. Vsadím se, že co je Groot Marico Groot Maricem, nezaobírala se tím nevděčným úkolem, kterým je hledání zatoulaného dobytka, nesourodější dvojice.

Druhý den jsem ve *voorkameře* Fanieho Snymana, která sloužila jako pošta, vyprávěl tu příhodu farmářům z okolí, zatímco popíjeli kávu a čekali na nákladák ze Zeerustu.

„A jak ses toho levharta nakonec zbavil?“ zeptal se rádoby vtipně Koos van Tonder. „Počítám, že ses k němu připlížil po trávě a předstíral jsi, že jsi krajs. To ho zahnilo.“

„Ne, prostě jsem se zvedl a šel jsem domů,“ odpověděl jsem. „Uvědomil jsem si, že se ten dobytek, co ho hledám, možná zatoulal na opačnou stranu a zabloudil do tvé ohrady. Napadlo mě, že s levhartem by byl ve větším bezpečí.“

„A pověděl ti ten levhart, co říká na poslední projev generála Pienaara v Národní radě?“ zeptal se Frans Welman a všichni se zasmáli.

Než přijel nákladák s naší poštou, vyprávěl jsem tu příhodu ještě několikrát. A ačkoli se těch dvanáct nebo třináct chlapů, co se jich tam sešlo, během mého vyprávění příliš neprojevovalo, bylo mi jasné, že mě poslouchají stejným způsobem, jakým poslouchali Krisjana Lemmera. A všeobecně se vědělo, že Krisjan Lemmer je ten nejulhanější člověk v celém kraji.

A co horšího, Krisjan Lemmer tam byl taky, a když jsem se dostal k té části vyprávění, kdy si levhart vedle mě lehl na zem, Krisjan Lemmer na mě mrkl. Však víte jak. Chtěl mi tím říct, že od nynějška víme, co si máme jeden o druhém myslet, a že spolu v budoucnu můžeme mluvit jako jeden marický lhář s druhým.

Z toho jsem nadšený nebyl.

„Chlapi,“ povídám, „já vím přesně, co se vám honí hlavou. Nevěříte mi a nechcete to říct nahlas.“

„Ale my ti věříme,“ přerušil mě Krisjan Lemmer. „V našem kraji se dějou nadmíru podivuhodné věci. Já jsem měl kdysi šestimetrovou mambu, které jsem říkal Hans. Ten had mě měl tak rád, že jsem ho musel brát všude s sebou. Chodil se mnou dokonce i v neděli do kostela. A protože se mu některá kázání moc nezamlouvala, čekával na mě venku pod stromem. Ne že by byl Hans neznaboh. Jenomže měl citlivou povahu a pokaždé ho vyvedlo z míry, když začal farář zlořečit hadovi z Rajské zahrady. Nelehal si ovšem jenom pod *withaak* jako ten tvůj levhart. Takový náfuka to nebyl. Hansovi stačil docel obyčejný akát. Věděl, že je jenom mamba a nedělal ze sebe žádné hogofogo.“

Nestaral jsem se o Krisjanovy hloupé lži, následkem celé té záležitosti jsem ovšem začal o existenci toho levharta pochybovat taky. Vybavily se mi podivné historky o lidech, kteří se uměli proměnit ve zvířata. A i když nejsem pověřivý, nedokázal jsem se zbavit pocitu, že v tom byly nějaké čáry. Když ale o několik dní později zahlédl někdo levharta ze silnice poblíž *poortu* a potom ho viděli Mtosové na cestě do Nietverdiendu a pak byl spatřen znovu v rašelištích nedaleko Malopa, bylo rázem všechno jinak.

Lidi si z toho nejdřív utahovali. Říkali, že to není opravdový levhart, ale tečkované zvíře, co uteklo ze snu Schalka Lourense. Říkali taky, že levhart přišel do Dwarsberge, aby se podíval na šestimetrovou mambu Krisjana Lemmera.

Jenže když potom našli u několika napajedel jeho stopy, pochyby o levhartovi byly ty tam.

Lidi prohlašovali, že není bezpečné procházet se po *veldu*. Nastaly vzrušující časy. Kdekdo po levhartovi střílel a kdekdo před ním prchal. Všechno to střílení z martiniovek a mauserovek ve skalách mi silně připomnělo první búrskou válku. A všechno to prchání zase tu druhou.

Levhart ale pokaždé vyvázl bez škrábnutí. Bylo mi ho tak nějak líto. To, jak mě toho dne pod *withaakem* poprvé očichal a pak si vedle mě lehl, bylo zvláštní a já jsem to nedovedl pochopit. Vzpomněl jsem si na Bibli, kde stojí, že lev bude bydleti s beránkem.

Ale taky jsem si říkal, jestli se mi to všechno nezdálo. I to, jak se mi ty věci přihodily, se mi zdálo úplně nadpřirozené. Hodně jsem o levhartovi přemýšlel. A nikdo, s kým jsem si o tom mohl promluvit, mi nedokázal pomoci. I teď, když vám tenhle příběh vypravuju, pořád čekám, že na mě mrknete stejně jako Krisjan Lemmer.

Věci, co se staly, vám ale stejně můžu vypravovat jenom tak, jak jsem je viděl. A jak to bylo s tím ostatním, to ví jen Afrika.

Za nějaký čas jsem zase šel po pěšině mezi křovinami k místu, kde rostou *withaaky*. Ale nelehl jsem si znovu do trávy. Když jsem tam totiž došel, zjistil jsem, že mě levhart předběhl. Ležel na stejném místě, napůl schoulený ve stínu *withaku*, s předními tlapami složenými, jak je někdy mívají psi. Ležel ale velice klidně. A dokonce i z místa, kde jsem stál, jsem si všiml rudé skvrny na jeho hrudi, kterou zanechala kulka z mauserovky.

Z anglického originálu „*In the Withaak Shade*“ (z knihy *The Mafeking Road*, 1947) přeložil Milan Orálek.

Herman Charles Bosman (1905–1951), africký (ale anglicky píšící) spisovatel a básník, klasik jihoafrické literatury. Česky vyšly povídky *Pětilibrová bankovka* (Dauphin, 2014).

Slovníček: *aasvoël* [ˈa:sfuəl] – sup; *bult* – nízký hřeben nebo pahorek; *nagmaal* [ˈnachma:l] – večere Páně; *oom* [uəm] – „strýček“; honorativní/vřelé oslovení staršího muže; *poort* [puə(r)t] – úzká soutěska; *veld* [felt] – druh jihoafrické stepi; *veldskoeny* [orig. ˈfeltskʊn] – kotníčkové boty ze surové kůže; *withaak* [ˈvəθa:k] – druh akácie; *voorkamera* [orig. ˈfuə(r)ka:mə(r)] – uzavřená veranda

PAVEL KOTRLA

Ryba, která řvala

Kytary hrály dostatečně hlasitě na to, aby si uvědomoval, že není na folkovém koncertě nebo že se folkem už naštěstí nazývá něco zcela jiného než v době jeho dospívání. Záplava efektových krabiček, která se před ním rozlévala u hrany pódia pod mikrofonem, a obří mixážní pult, neladící s komorním prostředím klubu či spíš kavárny, to jen potvrzovala.

Tak se zase vidí, po dlouhých skoro dvaceti letech. Nečekaně a náhodou. Bez možnosti přípravy. Je opálená dlouhým pobytem u moře, všemi těmi slunci Itálie, Francie a Jižní Afriky, kde nakupuje vína. Pleť má ale jemně ošlehanou větrem. Pracovní pobyty ve Skandinávii a Číně, kde víno úspěšně prodává, zanechávají svou stopu. Je tu, s prvními vějíři vrásek v koutcích očí a v koutcích úst, ale pořád je to ona a pořád stejně krásná. Sakra, pořád stejně. Nic z toho, co se mu na ní kdysi líbilo, nezmizelo, spíš naopak.

Kdysi si myslel, že ty přibývajících vrásky bude sledovat po jejím boku. Dlouho to tak vypadalo, ale nakonec... Od známých se už před časem doslechl, že se se svým druhým manželem - on se nestal ani tím prvním - vrátila z ciziny a usadila ve vedlejší město. Pak se dozvěděl i to, že není ani s ním. Ale nepředpokládal, že na ni natrefí zrovna tady a zase s touhou se s ní milovat.

Pořád má ty štíhlé vysportované nohy. Láska k jízdě na kole a běhu ji zřejmě neopustila. Běhala celé ty tři roky, co spolu byli, a dávno před tím, než se z toho stala móda. Snad běhala za jinými, ale taky je možné, že před ním jen utíkala. Je možné, že uběhlo už skoro dvacet let? Dlouhé vlasy zkrátila do mikáda a kadeřnice jí je prosvěttila. Jednoduchý stříbrný přívěšek s bílými kameny ve tvaru želvy klouzal na tenkém řetízku mezi prsy. Obnažené paže upozorňující na sebe v tomto dlouhém ušmouraném předjaří, kratší sukně, černé silonky a vysoké černé kozačky na podpatku. Jednoduché, sladěné, zaručeně přitahující pozornost.

Dlouhý zip kozaček končil přezkou, která ho zaujala. Nikdy se o módu moc nezajímal, ale tu značku křičící ryby rozeznával spolehlivě. Tu otevřenou zubatou tlamu polykající

svět, pořád hladovou a kousající. Vtipná a zároveň znepokojující zkratka. Když majitelé se značkou začínali, byli odvážní a libovali si v sytých barvách, které později, jak stárli, zvolna opouštěli a dávali přednost méně výrazným pastelovějším tónům. Vybledávali, ale z malé firmičky se za tu dobu stala jedna z výkladních skříní rozvíjející se ekonomiky.

Oba tehdy rádi nosili jejich věci, stejně jako kamarádi, se kterými se potkávali po klubech, na koncertech a na nezávislých výstavách. Kultivovala ho, jak ráda říkala, a postupně obměnila podstatnou část jeho šatníku. Což nebylo nic těžkého, protože do té doby to bylo jen pár dokola nošených riflí, převážně černá trička, s krátkým nebo dlouhým rukávem, černé a šedé roláky, flanelová košile. Značku založili majitelé v nedaleké vesnici ještě jako studenti. A i přes rostoucí úspěch stále zůstávali místními patrioty. A tak do jejich podnikové prodejny v přízemí šicí dílny, která nabízela výrazné slevy, tehdy vyráželi na nákupy poměrně často.

Obzvlášť si oblíbil jedno žlutooranžové tričko, které mu koupila a ve kterém měl tendenci chodit skoro pořád. I potom, co se bouřlivě rozešli. Jeho kolegyně, když jej v něm viděla sedět za počítačem, s oblibou citovala slova jistého módního guru: kdo má vkus, ten si právě tuto barvu na sebe nikdy, ale nikdy, nevezme. Jeho lásku k nově objevené barvě to ale nemohlo zviklat.

Snažil se tenkrát zabrat se do práce. Pohyboval objekty po ploše a pomalu sestavoval reklamní brožuru pro město. Výsledkem měla být běžná skládačka do stojanu, sestavená se z obvyklých a turisty ze všech stran tisíckrát ohleděných motivů, stručný text shrnující v matoucí zkratce historii ospalého sídla od počátků až po dnešek. Nic třeskutě kreativního, ale aspoň dobře zaplaceného. Ozval se bzučák. Skoro přesně půl desáté. Pošta!

Mezi ním a poštačkou vládla zvláštní sounáležitost. Sice nikdy ničím hmatatelným nepodpořená, ale přece z gest a chování pozorovatelná. Ostatně i proto, a nejen kvůli pohodlnosti a kvůli tomu, že tu trávil většinu času, si nechal na firemní adresu trvale přeposílat i soukromou poštu.

Těšil se hlavně na dopisy. Kdo by je neměl rád? Zvlášť na ty, které měly místo otisku razítkovacího stroje známku. Nebyl sice žádný sběratel, ale přece jenom nikdy

nemohl odolat, aby si každou novou pořádně neprohlédl. Dokonce často vytáhl ze šuplíku lupu, kterou jinak používal na kontrolu kvality tisku nebo na prohlížení detailů na fotografiích, a sledoval tenké čáry rytin vyplněné barvou. Možná profesionální deformace, ale mnohem víc pozůstatek kluka a vzpomínky na přestávky ve škole a čilý směnný obchod se spolužáky. Dávno neotvíraná alba teď netečně ležela v knihovně. Ale stejně každou došlou známku z obálky odstříhnul. A když hromádka bílých obdélníčků narostla, pečlivě známky odmočil. Promyté a zbavené všech zbytků je lisoval mezi dobře sajícími stránkami nikdy nepoužitého peněžního deníku, aby pak skončily, pravděpodobně už navždy, v krabici na dně spodního šuplíku psacího stolu.

Jak se v kanceláři postupně zabydloval, a jak se měsíc za měsícem stále více stávala jeho druhým domovem, těšil se i na pravidelný poštaččin příchod. Jedno z mála vyrušení z práce v průběhu dne. Z jejího příchodu se stala součást rytmu a kontaktu s vnějším světem. Záminka proč necivět do počítače a prohodit s někým pár vět. Ale poslední dobou, poslední týdny, měl dojem, že se mezi nimi ve vzduchu vznáší cosi nevysloveného. Něco, co mu chce povědět. Její plaché oči se na něm znenadání zadržovaly. Nevěděl, čemu to přičítat. Tedy až do otázky, která přece jen jednoho dopoledne přišla. Ten den měl na sobě zas oblíbené tričko, nad srdcem mu na sytě žluté tkanině řvala černá grafika ryby.

„Víte, podle čeho se ta značka jmenuje?“ zeptala se ho s upřenýma očima.

Netušil. Logo tvořené stylizovanými písmeny ve tvaru ryby mu pořád připadalo hravé a vtipné, ani nikdy nad tím víc nepřemýšlel. Neznámý kolega grafik si s ním vyhrál. Ostatně právě těmi nápaditými motivy se značka proslavila. Prostě další logo. Jedno z mnoha v záplavě těch všude okolo. Ryba, stylizovaná ryba.

„Podle té ryby, ne? Jmenuje se tak.“

„To si myslí všichni,“ ztěžka se nadechla. „Ale ne, podle té ryby to není. Už jsem vám to dlouho chtěla povědět. Je to podle mého mrtvého syna.“

Zajímavě pokračovala.

„Kamarádi tak pojmenovali značku na jeho památku. Byla to jeho přezdívka.“

Zabil se na motorce, když byl s nimi na vyjíždě. Právě odjížděli od pumpy... " Zbytek slov polkla.

Nevěděl, co by řekl. Plný rozpaků vzal doporučený dopis a podepsal jeho převzetí. Díval se, jak odchází, poslouchal, jak její tiché, ale slyšitelné kroky sestupují po schodišti. Slyšel zabouchnutí vstupních dveří vedoucích na náměstí. Tehdy si poprvé uvědomil, jaký smutek se ukrývá v jejích očích. Asi tam byl vždycky, ale zahlédl ho až teď. Každý den ho tam teď už vídal. Všechny ty zmařené příběhy, které se svým synem neprožila.

Když jel večer z kanceláře domů, očima hledal u cesty. A opravdu, kousek za benzínovou pumpu na výjezdu z města našel náhrobek z pneumatiky silné cestovní motorky. Vylitý černý kruh zapuštěný spodní třetinou v betonu. A viděl i tu do betonové patky vyrytou stylizovanou řvoucí rybu.

Tričko hodil doma do špíny. Nosil ho potom dál, ale do práce už ne. Pořád dokola, až se začala tenčící se látka stářím trhat a rozpadat častým praním. Nakonec se rozpadlo jako jejich vztah, po kterém zůstaly na rozloučenou prázdné skříně a poličky, mezery v knihovně a na samolepicím papírku přilepeném na vnitřní straně dveří zavěšená věta.

„Špatně jsem si tě vychovala, brouku!“

A teď tu zas seděla vedle něj. Po tolika letech. Žravá ryba na černé visačce zipu se zatím pohupuje v rytmu hudby a poklepávající nohy. Zatím. Ale on už ví, že její doširoka otevřená tlama s ostrými zuby se ho chystá za malou chvíli spolknout znovu.

TOMÁŠ VAŠUT

Lektorovo velmi fiktivní kolokvium aneb Poslední lekce distanční výuky, Segedín, květen 2020

Vážený pane profesore! A jak mám začít?...

Nevím. Já v interview pouze odpovídám.

Ó jej. Dobře. Prý jste napsal nějakou novou periodizaci moderní kultury?

A vy jste ji nečetla. Inu, napsal, byla o tom celá lekce. Zatím těžko říct, jestli bude fungovat, ostatně, je to jen takový pokus. Ale osobně mohu říct, že hlavně rozdělení postmoderny na existencialismus, magický

a mystický realismus mi teď trochu pomáhá myslet o poválečné kultuře v nové dimenzi.

Když jsem psal text lekce, stěží jsem do těch kategorií dokázal něco zařadit. A teď to vypadá spíš tak, že co bylo přinejmenším v české kultuře 60. let nějak pokrokové, inovační, všechno je to nějakým způsobem virtuální magie.

Například?

Kupříkladu nejen v 60. letech. Ve středu jsem napsal poslední lekci filmového semináře. O Karlu Zemanovi. I to je přece čirá filmová magie, již v 50. letech. Teď snad pomalu začínám tušit, jak se z toho vyvinula mytizace. Zajímalo by vás to?

Mě určitě.

Tedy, čistá magie, dokonce doslovně, to je *Laterna Magika*. Iluze, trojí současně promítaný film, zkomponovaný tak, jako by na pódiu přítomná herečka hovořila sama se sebou, se svými dvěma obrazy na filmovém plátně.

Aha. A ví maďarští studenti, co je Laterna Magika?

Doufám. Něco by tušit mohli. Taky existuje Google. Nemluvě o tom, že je skromně zastoupena jedním díčkem v těch mých obrázkových seriálech. A kdo si dá práci, najde o Světové výstavě v Bruselu 1958 celý dokumentární film.

A co se stalo s magií?

Zastarala? Ukázalo se, že svět není jen sen? Zjistilo se, že také iluze je manipulací.

A mytizace?

Zkusme takovou zkratku. Existuje totiž ještě jeden film, který nás reprezentoval na světové výstavě v Montrealu 1967. Bylo třeba, zvláště v období československé nové vlny, vytasit zase nějaké eso, po obrovském úspěchu v Bruselu bylo zajisté nutné opět představit světu nějaký úžasný film.

Kinoautomat?

Bravo, vy jste tedy informovaná. Přesně tak. Krátce, o co v něm šlo: promítala se taková trochu bláznivá veselohra a v nejlepším, v nejlepším do toho kupodivu nedali reklamu, ale film pouze zastavili a konferenciér vybídl diváky, aby rozhodli, jak se má zachovat hrdina filmu. Diváci se prostě měli sami rozhodnout, na co se budou dál dívat.

Wow!

No jo, taková svoboda, že ano? Ovšem pravdou je, že nemáme k dispozici

nekonečnou škálu možností. Film zhotovili pouze ve dvou verzích a...

A ty vždycky skončily úplně stejnou situací, kdy bylo třeba znova rozhodnout o pokračování?

Bingo, za jedna! Ano, mohli bychom dokonce říct, že celý film byl především jednou velkou manipulací s divákem. Už to nebyla kouzelná a svým způsobem osvobozující iluze, fantazie a podívaná, ale spíše pokoušení, co teď asi udělá, co miní udělat milý divák s takovou svobodou. Se svou vlastní svobodou.

A to ty dvě verze příběhu měly i stejný konec? Dopadly úplně stejně?

Já tedy viděl jen ukázky a četl jsem o tom. Na konci zřejmě žádný zásadní rozdíl není. Ale, jak jsem se dočetl, jedna verze filmu byla přece jen zajímavější, dramatičtější, pikantnější.

To asi hrdina vždycky udělal nějakou hroznou blbost?

Ano, to když se zachoval špatně nebo nerozvázně. Ale nezapomínejme, nikoli hrdina rozhoduje, co se bude ve filmu dít, nýbrž divák. Tedy diváci, přesněji: většina diváků, protože to byla demokratická volba.

Fíha.

Žádný strach. Co je to film, literatura, kultura? Reflexe? Co je sen, pokud o snu můžeme číst, že v něm prožíváme nejrůznější hororové situace? Kultura je do jisté míry laboratoří, která nám umožňuje prožívat a přežívat situace, které není v našem skutečném světě a životě příliš radno zažít.

Takže, podle vás, je dobře, že se diváci chtěli dozvědět, jak bude vypadat komplikovanější, „nebezpečnější“ verze filmu?

Samozřejmě. Proč ti Kanadáné navštívili československé kino? Tipuju, že se chtěli bavit. Ale vyzkoušeli si přitom i svou svobodu. Čili nakolik jsou schopni přiznat si, že se opravdu přišli bavit, že to celé teď je hra.

Takže, nejspíš... Můžu?

Prosím.

Takže, nejspíš smyslem oné dvojprojekce nebyla zdaleka iluze neomezené svobody, ale mohlo jím být to, že se v tom okamžiku dokázali chovat zcela svobodně a že se nestyděli zvolit pikantnější, trapnější z možností, že jich co nejvíce bylo zajedno v tom, že jsou zkrátka v kině.

Patrně ano. Ovšem já jsem zažil i něco jiného. Někdy v 80. letech Češi znovu natočili

něco podobného, televizní seriál o rozpačitém kuchaři jménem Sváťa Kuřátko. Bylo to tedy dost slabé dílko. Ale nejhorší na tom bylo hlasující publikum.

Ve studiu?

Jistěže, jinak to tehdy ani nešlo. Tedy, vlastně šlo, ale k tomu se vrátíme, dobře? Ve studiu bylo prostě nějakých 30 diváků. A ti...

A ti vždycky...

... vždy bezchybně a bez zaváhání předvedli plně morální volbu.

To jako fakt?

No jo. Takže se ten beztak nezáživný film postupně měnil v dokonalou nudu zbavenou jakékoli dramatickosti. Já to viděl jako dítě a vzpomínám, že mě ta hlasující banda ve studiu tak urazila, že jsem se na to ani nedodíval.

Ale ta druhá možnost?

Ono je tedy takové malé referendum snadno realizovatelné i v televizi. Kinoautomat jednou vysílali tak, že šel paralelně na dvou kanálech.

Aha, stačilo přepnout program.

Jenom jsem nikde nenašel, jestli někdo změřil rozdíl... Víte, co znamená česky „sledovanost“?

Nevím...

Počet diváků, kteří se dívali na tu, či onu verzi. Docela mě to zajímalo, trochu jsem hledal, ale nenašel.

No ale aspoň bylo fajn, že každý mohl z filmu vidět to, co chce.

Ano, individuálně, zhruba jako dnes na internetu. A jelikož film tehdy natočili na video, ukázalo se, že celá ta zdánlivě nekonečná škála možností jsou vlastně jen dva filmy.

To jsme se ale dostali pěkně daleko od tématu rozhovoru?

A vadí to? Interview, rozhovor nebo kolokvium je snad dobré i k tomu, aby nás dovedlo prostřednictvím otázek a improvizovaných odpovědí trochu jinam než studie a referáty. Občas přijde vhod objevovat nové tajuplné ostrovy.

Ale jak to teď ukončíme? Protože, jak vidím, za chvíli zavírají fakultu.

Ukončíme to a basta. Jako na přednášce, kdy toho zbývá ještě tolik dopovědět, ale všichni už se stejně dívají jen na hodinky. Jak je to latinsky...

Vita brevis?

Dobře! ARS LONGA, VITA BREVIS. Takže teď popřejme všem pevné zdraví a hodně zdaru u zkoušek.

Mějte se!

Maďarský originál a překlad do češtiny

Tomáš Vašut

MARTIN LUKÁŠ

Bábel a Babel

Četba současných českých literárních časopisů je únavná, nevděčná činnost, která se nevyplácí. Je to daň za nemístný zájem o literaturu, kterou nám vystavuje neústupný sentiment literárních hodnot. V lepším případě pocítíme toliko drahocenné záchvěvy srozumění, v horším případě se brodíme frázemi a pracnými rozklady o banalitách nebo podružnostech notoricky mimoliterární povahy. Kolikrát se člověk přistihne, že čte dál a nanovo doufá, že natrefí na něco ohromujícího. Kolikrát člověk seznává, že čte ne ze zájmu, natožpak se zaujetím, ale proto, že mechanicky naplňuje nevyslovený požadavek orientovat se; vzdává hold těm, co se ocitají v centru pozornosti, aniž po dočtení ví, proč tito, a ne jiní byli pozornosti hodni. Vyčerpávající setrvačnost, kterou s každým dalším projevem důvěry prodlužujeme.

Co je ze stránek literárních časopisů znát nejcitelněji, je urputná tvorba zdání, že tady o něco jde. Veliké markýrování literatury a její závažnosti. Omyvatelný *Host* pronásleduje celoplanetární trendy, které s literaturou počítají jako s nosičem instantních postojů a prostředkem zisku. *Tvar* se literaturou zaklíná i dojíká, obhajobu jejího smyslu nejapně zaměňuje za pěstování kultu autora a křečovitě oceňuje sebenicotnější zpracování aktuálních témat. Patriarchální *Revolver revue* se literaturou obírá, aby předvedla, jak neochvějně střeží morální pravdy minulosti. Sebelépe míněná diskuze prozrazující ochotu jejích aktérů brát se za každé slovo je zbytečná, když ji nelze opřít o pronikavá, obzory rozšiřující, výmluvná díla. Vedou se počtářské řeči o dlouhých řadách pozoruhodných autorů a autorek, bezděčně i vědomě se zachraňuje jejich čest nepřesvědčivým podotýkáním, že se přece zhostili současných témat a že je řeší a že nás varují a že to tak má být. Ale než se vyjednájí nároky autorů, než i ten poslední sepíše svůj

medailon, nechá se vyfotit, řádně pochválit a na patřičných místech vyhlásí, co si myslí a cítí, zastře se (ne)existence jeho díla, které bylo v procesu autorského sebeutváření umněšeno na průvodní, nikoli nezbytný jev autorovy kariéry. Na základě čeho si pak tolik autorů a autorek myslí, že je literatura může spasit, že je takzvaně udělá pro veřejný život a oni budou slavní? Má za těchto okolností smysl dohadovat se, jak má literatura vypadat, když na sebe žádný zřetelný tvar nebere? Koho baví stále dokola číst o autorských nedochůdčatech, která se na trhu života zachraňují ostentativní příchylností k básnickému či prozaickému povolání? Četba textů o literatuře nikdy nenahradí četbu literatury.

Kdo si v životě zvykl číst, kdo literaturu číst chce, potřebuje nebo musí, má v zásadě tři možnosti, jak se se situací vypořádat. Zprvé, může kdykoli přestat číst. Zadruhé, může se obrátit nazpět a číst díla starší, která živila dobové diskuze a násobila lidskou zkušenost, a doufat, že se na obzoru objeví díla podobně zásadní. A zatřetí, může sobě i druhým připomínat zdánlivě jasnou věc, že současnost se literatuře nenabízí jen jako téma, ale že si také žádá nový tvar, respektive že jedno bez druhého nemůže stačit ani existovat. Kdo zvolí druhou možnost, musí vědět, že literatura jako umění nemůže respektovat žádné ohledy, zvláště ne ty společenské, a že nemůže být ničemu a nikomu nápomocná. Potud stále platí, co napsal Jan Zábřana o Babelově *Rudé jízdě*: „Lidé, kteří zřejmě od umění místo *pojmenování a zobrazení* očekávali *pofoukání bolístky* a útěšlivé slovo (tedy něco, co do kompetence umění nikdy nepatřilo), tito lidé místo aby se dali dojmout, nechali na sebe zapůsobit a oddali se katharsi, nepocítili dokonce ani lítost, ale pouze pohoršení. Uvažovali předem v kategoriích, v nichž umělec uvažovat nemůže, pokud ví, že nabádává jednoznačnost (běžná i u mimouměleckého sdělení), může nenapravitelně zahubit jeho práci.“

STÁRNUTÍ BOHÉMSKÉHO SUBJEKTU

Po dvanáctileté odmlce, kdy se věnoval hudbě ve vlastních projektech Kofe-in a Munroe a kurátorské práci, vychází třetí básnická sbírka multižánrovému umělci Janu Kunzemu

(*1976). Nese jméno *Monstre Charmant*. Knihu graficky a výtvarně zpracoval Michal Puhač a je to velmi střídmaplá a oku pohledná spolupráce vizuální a textu.

Jan Kunze ve čtyřiceti básních otevírá před lety nedokončený svět dospívajícího libertina ze sbírky *Dekadent dezert*, aby dal světu najevo, že vyrostl. Chtělo by se říci, že dospěl, ale Kunzeho bohémský mluvčí jen zestárl, zesmutněl a poznal, že řádka dobrodružných večerů už nekončí nad ránem v poblitém baru, ale že je na řadě i starost o partnerství a věci s ním přichozí.

Lyrický subjekt se světu kolem, který netvoří bary, diví („něco takového by to chtělo / narušení pokojného řádu“). Je zvyklý na pohyb a noční život („půl čtvrté ráno / vysedám na benzínce / rozsekaný jak vánoční kapr“), ne se příliš zabývat, zda ubližuje („budu jiný / udělám si v tom pořádek / domyslím mezery ve svém plánu“ ... „pár let bude fajn se na tebe koukat/než tě nahradí / mladší / hezčí“), je zvyklý na pozornost („chtěly muže moudré, zábavné a přitažlivé / chtěly to úplně bez bolesti“) a všechny neřesti, které nesou vztahy ať už s dospívajícími, nebo s narušenými dívkami („zjevně nešťastná / jako její matka / občas zatoužila po výprasku / tak jsem jí ho dal“), občas si s nimi marnivě pohraje („chtít se mi do toho nebude / ale odmítnu tě gestem pódiové hvězdy / a přes všechnu tvou snahu / tě nechám dospět s vrstevníky“), ale někdy je zatažen do jejich spleti („kdo by si nenechal poradit od krásné holky? / je celý zamilovaný / dělá ústupky, za které se jiným vysmíval“). Občas by si přál vzpomenout na staré dobré časy („jen sem tam udělám pořádný bordel/občas je třeba zaplnit prostor“), ale ozývají se civilizační potíže („to je vtip? Pět miligramů zyprexy / milá antipsychotika“). A tak je čas na vzpomínky („ty úžasné věci / které nechceme nikdy opustit“) a návraty tam, kde je dobře („mít takové místo / kde tě znají / kde vůbec nejsi cizí“).

Nutno podotknout, že oproti předchozí sbírce je ta tam agresivní slovní materie, která z lyrického subjektu dělala otravného dívenkářského floutka. Kunze spoří slovem, avšak když se pouští do větší roze hry, která by snad měla mít za následek metaforu, tak mu tento pokus nefunguje, tam si jist není. Patrná je editorská souhra knižních redaktorů Dana Jedličky a Oliny Stehlíkové, která umírnila předchozí

autorův naturel, k prospěchu věci. A tak, aby nebyl patrný vlastní zásah, což je ocenitelné! Občas probleskne pokus o to šokovat čtenáře tématem („pracuji na studii dvou nymf / v hotelovém pokoji v Kroměříži“ ... „jedna chce cigáro / druhá facku“), ale celé to už jen tak vane. Slovní materiál je střídmy, byť ne úplně špičkový, ale o to nejde. Jednotlivá zastavení fungují, když si k tomu čtenář přimyslí i originální podání samotného autora, je to hudba, co dokáže ještě stále zaujmout. Vadnoucí, ale stále rokenrol. Se zřetelem na rytmus, který Kunze velmi dobře ovládá.

Subjekt má přání po obyčejném životě („chtěl jsem s tebou spát v peřinách z dutých vláken / občas připravit snídani, uvařit čaj / radovat se z maličností / chodit na výlety a možná si i pořídit psa“), ale je mu jasné, že tak jednoduché to nebude („někdo jde podle bedekru / někdo vždycky na vlastní pěst / jiní to kombinují / ale jistotu nemá nikdo“). Nakonec se ukáže, že je tak zachycen v milionech zápletek a nekončících historkách, že ten koloběh jednoduše nejde zastavit, že vše ostatní je jen jako. A přesně taková je celá sbírka *Monstre Charmant*. Jako velký bílý zajíc v dívčí podobě, v podkolenkách, lákavý a vášnivý, lehce nastrojený, lehce povídacový, ale ukazující, že i tohle znamenají světla ramp a že je jen těžké se od nich odvrátit do „normálního“ života. Život v pohybu jako jediný, co vycpává to zvláštní prázdno kolem.

Ondřej Hložek

Kunze, Jan. *Monstre Charmant*. Opava: Perplex, 2020. 56 s.

PETR ČIHOŇ

(z rukopisné deníkové sbírky *Básníci*)

KDYBYSTE ZNALI STAROU KOLBABU,
do které chodil Zdeněk Rotrekl
a mých pár dní v Akordu,
a mých pár dní v Akordu...

ROZUMÍM AŽ NYNÍ SEIFERTOVI,
trvalo mi dlouho, než jsem se naučil ho číst,
básníkovi vždy kouzlo jen zbude,
je bílé a pak celé rudé,
to jsem si jist...

